

Felaktiga utbetalningar av sjukpenning

Diarienummer: FK 2022/005858
Ansvarig chef: Rosa Fiorito
Analysavdelningen
Upplysningar: Analytiker Håkan Andersson
010-111 40 98
hakan.andersson@forsakringskassan.se

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Uppdraget från regeringen	4
Metod för att identifiera risker	4
Metoder för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar	5
Definition av felaktiga utbetalningar	5
Osäkerhetsintervall och konfidensintervall	6
Avgränsningar	6
Kortfattad beskrivning av ersättningssystemet inom sjukpenning	7
Olika bedömningsgrunder beroende på situation	7
Två olika ersättningsnivåer.....	8
Framst manuell handläggning, men delvis automatiserad i vissa fall	8
Summering av skattningarna	9
Försäkringskassans skattning i relation till KUT-delegationens	9
Kvalitetsdeklaration	10
Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan	11
Metod.....	11
Resultat	15
Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild	16
Sammanställning av samtliga risker samt totalskattning.....	16
Arbete trots förmån.....	16
Vistelse eller bosättning utomlands.....	20
Skattning av övriga risker	23
Bilaga	27
Profile-likelihood-intervall	Fel! Bokmärket är inte definierat.

Sammanfattning

I denna studie har omfattningen av felaktiga utbetalningar inom sjukpenning under 2021 skattats.

- Totalskattningen inom sjukpenning är att 2 265 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 6,6 procent av försäkringsutgifterna (för sjukpenning under hel- och deltid, exklusive ersättning för karensavdrag).
- Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,3 procent av försäkringsutgifterna för sjukpenning.
- Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 6,3 procent av försäkringsutgifterna för sjukpenning.
- De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 38 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild.
- De empiriska metoder som har använts inom denna studie är direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval, datamatchning och modellbaserade skattningar.
- Skattningarna som tidigare gjordes av delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (KUT-delegationen) baserades på expert elicitation.
- KUT-delegationen skattade att 1 180 miljoner kronor hade betalats ut felaktigt inom sjukpenning, vilket utgjorde 3,7 procent av försäkringsutgifterna för förmånen 2017.

Inledning

Uppdraget från regeringen

Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar inom ett antal förmåner.¹ För vissa av förmånerna ska omfattningen studeras empiriskt. Empiriska studier avser studier som baseras på datainsamling, exempelvis genom datamatchning eller kontroll av ett slumpmässigt urval av ärenden. För övriga ersättningar har myndigheten kunnat välja om omfattningen av felaktiga utbetalningar ska studeras empiriskt eller uppskattas på något annat sätt.

Enligt uppdraget ska sjukpenning studeras empiriskt, med lämpliga kvantitativa metoder som är väl anpassade till bland annat förmånens utformning.

I uppdraget ingår att uppskatta såväl de fel som kan studeras empiriskt som de fel där detta inte låter sig göras. För de fel som inte låter sig studeras empiriskt ska Försäkringskassan redovisa de antaganden och fakta som ligger till grund för kvantifieringen, samt de osäkerheter som finns.

Studierna ska enligt uppdraget genomföras på ett sådant sätt att resultaten går att jämföra mellan ersättningar och över tid. Vidare ska de redovisas med åtminstone samma detaljeringsgrad, i fråga om indelning av orsaker till felet, som användes i omfattningsstudierna² inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (KUT-delegationen). Det betyder att Försäkringskassan ska redovisa om felet uppstått vid ansökan eller under tiden med ersättning, vem som orsakat den felaktiga utbetalningen (Försäkringskassan, den enskilde eller annan aktör) och om felet varit avsiktligt eller oavsiktligt.

Metod för att identifiera risker

För att empiriskt studera omfattningen av felaktiga utbetalningar måste först de fel som orsakar felaktiga utbetalningar identifieras. Detta är inte samma sak som att inventera samtliga risker som potentiellt skulle kunna leda till en felaktig utbetalning.

För att identifiera dessa fel har Försäkringskassan utgått från upptäckta felaktiga utbetalningar. Utgångspunkten är därmed de risker som har realiserats och orsakat felaktiga utbetalningar under en definierad period (till

¹ Uppdrag att studera felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar. Fi2021/03247, Fi2022/00107. Finansdepartementet 2022-01-13

² Rapport 4, Läckaget i välfärdssystemen, del 1, avsnitt 4.4.

exempel år 2021).³ Även om metoden inte är heltäckande – en risk kan ha orsakat en felaktig utbetalning utan att ha upptäckts – bedömer Försäkringskassan att de flesta risker fångas. Samtidigt är det viktigt att lyfta att det finns systemöverskridande risker som uppstår utanför Försäkringskassan som är mycket svåra att upptäcka. Exempel på systemöverskridande risker är att arbetstillstånd beviljas på felaktig grund (skenanställning), vilket även kan leda till att familjemedlemmar beviljas uppehållstillstånd på felaktiga grunder. Dessa personer kan därefter ansöka om och beviljas ersättning från Försäkringskassan. Ett annat exempel är falska identiteter som används för att erhålla ersättning på felaktiga grunder.

Metoder för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar

Inom sjukpenning är skattningarna av felaktiga utbetalningar baserade på empiriska metoder. Det innebär att skattningarna utgår från och direkt bygger på data och empiri där alla antaganden och beräkningar är tydligt definierade, spårbara och replikerbara. Det innebär emellertid inte att alla skattningar är lika säkra. Inom sjukpenning används skattningar som bygger på direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval, datamatchning och modellbaserade skattningar.

Definition av felaktiga utbetalningar

Inom ramen för arbetet med omfattningsstudier definierar Försäkringskassan en utbetalning som felaktig om det slutliga beloppet blir för högt, eller om utbetalningen i sin helhet är fel i förhållande till regelverket. Definitionen överensstämmer med formuleringen i 2 § förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (förordningen om korrekta utbetalningar): *I denna förordning avses med felaktiga utbetalningar sådana utbetalningar från välfärdssystemen som sker trots att villkoren för att ta del av ersättningen inte är uppfyllda.*

Felaktiga utbetalningar kan orsakas av såväl avsiktliga som oavsiktliga fel och bero på den enskilde, en annan aktör⁴ eller Försäkringskassan⁵. Fel orsakade av den enskilde eller annan aktör uppstår vid ansökan genom att oriktiga uppgifter lämnas eller under tid med ersättning genom att ändrade förhållanden inte anmäls. Fel orsakade av Försäkringskassan uppstår under hela handlägningsprocessen (se kapitlet *Skattningar av felaktiga*

³ I rapporten används begreppen risk och fel synonymt, utifrån betydelsen att de risker som redovisas har realiserats.

⁴ Annan aktör är till exempel företag, assistansanordnare och andra myndigheter. Omfattningen av fel orsakade av annan aktör har skattats inom de förmåner där dessa fel har bedömts vara relevanta.

⁵ Avsiktliga fel orsakade av anställda på Försäkringskassan i syfte att tillskansa sig själv eller någon annan ersättning felaktigt inkluderas inte i skattningarna.

utbetalningar orsakade av Försäkringskassan för en mer detaljerad beskrivning).

Vissa förmåner har villkor som inte är entydiga, och som därför ger ett större bedömningsutrymme. I dessa fall är det svårare att avgöra i efterhand om beslutet om utbetalning är rätt eller fel. Därför skattar Försäkringskassan enbart de utbetalningar som grundar sig på beslut som har fattats på uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag. När det gäller fel orsakade av Försäkringskassan skattas också utbetalningar som grundar sig på beslut som har blivit oriktiga på grund av uppenbart felaktig rättstillämpning.

Flera av de lagvillkor som reglerar rätten till sjukpenning är inte entydiga och ger därför ett större bedömningsutrymme, vilket innebär att ett antal risker inom förmånen avgränsas bort i den här studien. Det handlar till exempel om bedömning av arbetsförmåga.

Osäkerhetsintervall och konfidensintervall

Konfidensintervall används för att, med en viss och på förhand specificerad säkerhet, innesluta parametrar (eller andra estimander). Tanken med ett 95-procentigt intervall snarare än ett 100-procentigt intervall är ge god täckning vid upprepade stickprov, samtidigt som intervallet hålls rimligt kort. Vid upprepade stickprov lyckas ett 95-procentigt intervall idealt innesluta den sanna estimanden vid 95 procent av stickproven. För ett antal estimander som studerats i omfattningstudierna lämpar sig regelrätta konfidensintervall dåligt. Vid sådana fall används andra metoder, vilka inte nödvändigtvis grundar sig i statistisk teori. Inom omfattningsstudierna används termen ”Osäkerhetsintervall” för att referera till den samling av statistiskt eller kvalitativt grundade intervall som presenteras.

För flera skattningar har profile-likelihood-intervall använts. Denna metod genererar intervall som ger bättre täckning för data-set som innehåller en stor mängd 0-värden. Se bilagan för en närmare beskrivning av metoden.

Avgränsningar

Ersättning för karensavdrag ingår inte i skattningarna av omfattningen av felaktiga utbetalningar inom sjukpenning. Det innebär att den skattade omfattningen sätts i relation till försäkringsutgifter för sjukpenning där ersättning för karensavdrag har exkluderats.

Kortfattad beskrivning av ersättningsystemet inom sjukpenning

Syftet med sjukpenning är att ge ekonomisk kompensation för den inkomstförlust som en enskild får när hen inte kan arbeta på grund av sjukdom eller skada. Den som har nedsatt arbetsförmåga med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller skada kan ha rätt till sjukpenning. Sjukpenning kan betalas ut som hel, halv, tre fjärdedels eller en fjärdedels ersättning. Rätten till sjukpenning för en viss dag beror på personens arbetsförmåga just den dagen.

Olika bedömningsgrunder beroende på situation

För den som är anställd eller egen företagare bedömer Försäkringskassan arbetsförmågan i förhållande till olika bedömningsgrunder enligt rehabiliteringskedjans fastställda tidsramar. Den som är arbetslös omfattas inte av rehabiliteringskedjan, utan bedöms i förhållande till en angiven yrkesgrupp som är normalt förekommande på arbetsmarknaden från första dagen. Var i rehabiliteringskedjan en person befinner sig eller hur den tillämpas beror på hur länge sjukperioden har pågått.

Enligt rehabiliteringskedjan ska anställda och egenföretagare ska arbetsförmågan bedömas i förhållande till angiven yrkesgrupp som är normalt förekommande på arbetsmarknaden från och med dag 180 i sjukperioden. Det finns dock situationer då den enskildes arbetsförmåga inte ska bedömas mot normalt förekommande arbeten på arbetsmarknaden, trots att sjukskrivningen har passerat 180 dagar i rehabiliteringskedjan. Dessa situationer (undantag) är

- när den enskildes vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon kan förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts
- när det finns övervägande skäl som talar för att den enskilde kommer att vara tillbaka i arbete senast dag 365
- när det finns särskilda skäl som talar för att den enskilde med stor sannolikhet kommer att vara tillbaka i arbete senast dag 550
- när det kan anses oskäligt att bedöma den enskildes arbetsförmåga i förhållande till normalt förekommande arbete.

För anställda och egenföretagare som har rätt att ta ut inkomstgrundad ålderspension finns ytterligare ett undantag. För dem bedöms arbetsförmågan i förhållande till arbete hos den ordinarie arbetsgivaren.

Två olika ersättningsnivåer

För att ha rätt till sjukpenning krävs att den enskilde är försäkrad i Sverige för arbetsbaserade förmåner, och har en sjukpenninggrundande inkomst (SGI). SGI:n beräknas med utgångspunkt i den enskildes årsinkomst och arbetstid.

De första 365 dagarna i sjukfallet får den enskilde sjukpenning på normalnivå⁶. Då är ersättningsnivån knappt 80 procent av lönen upp till ett inkomsttak som 2021 motsvarade 8 prisbasbelopp⁷. Därefter kan den enskilde ansöka om sjukpenning på fortsättningsnivå, som är cirka 75 procent av lönen upp till inkomsttaket⁸. För den som har en allvarlig sjukdom finns ett undantag i lagstiftningen som innebär att när sjukpenningdagarna på normalnivå är slut kan hen ansöka om och beviljas fler dagar med sjukpenning på normalnivå i stället för på fortsättningsnivå.

Främst manuell handläggning, men delvis automatiserad i vissa fall

Handläggningen sker till största del manuellt, men ett ärende kan handläggas delvis automatiserat om den enskilde är anställd och har ansökt om hel sjukpenning digitalt via Mina sidor. I vissa fall när systemet inte kan hantera kontrollen skapas en uppgift till en handläggare, som då tillför information. Det kan till exempel ske om det saknas läkarintyg för en del av anspråket, eller om det finns en oläst journalanteckning. Oavsett om ärendet handläggs automatiserat eller inte så är det alltid en handläggare som bedömer arbetsförmågan och rätten till sjukpenning.

År 2021 betalade Försäkringskassan ut 37,8 miljarder kronor i sjukpenning inklusive ersättning för karensavdrag. Exklusive ersättning för karensavdrag var utgifterna 34,3 miljarder kronor. Under 2021 genomförde Försäkringskassan cirka 2,7 miljoner utbetalningar av sjukpenning.

⁶ Kalenderdagsberäknad sjukpenning, högst vid 80 procent, 810 kronor per dag för 2021.

⁷ Inkomsttaket är från och med 2022 10 prisbasbelopp.

⁸ Kalenderdagsberäknad sjukpenning, högst vid 75 procent, 759 kronor per dag för 2021.

Summering av skattningarna

Nedan presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet. Skattningarna sätts i relation till de totala försäkringsutgifterna. Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 1 Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punkt-skattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		107 (0,3)	78 (0,2)	143 (0,4)	-
Enskild		2 158 (6,3)	1 608 (4,7)	2 498 (7,3)	38
Totalt	34 300	2 265 (6,6)	1 686 (4,9)	2 641 (7,7)	-

Försäkringskassans skattning i relation till KUT-delegationens

KUT-delegationens punktskattning av för mycket utbetald ersättning var 1 180 miljoner kronor, vilket utgjorde 3,7 procent av försäkringsutgifterna 2017. Det nedre osäkerhetsintervallet var 384 miljoner kronor (1,2 procent av försäkringsutgifterna) och det övre osäkerhetsintervallet var 2 262 miljoner kronor (7 procent av försäkringsutgifterna).⁹ I dessa skattningar orsakade Försäkringskassan felaktiga utbetalningar motsvarande 1,6 procent av försäkringsutgifterna (532 miljoner kronor); fel orsakade av enskilda stod för 2,0 procent (648 miljoner kronor).

Punktskattningen baserad på resultat från denna studie är 2 265 miljoner kronor felaktigt utbetalt under 2021, vilket motsvarar 6,6 procent av försäkringsutgifterna (för sjukpenning under hel- och deltid, exklusive ersättning för karensavdrag). Skillnader mellan den tidigare och nuvarande skattning är att fel orsakade av Försäkringskassan står för en mindre del av de felaktiga utbetalningarna, medan fel orsakade av enskilda står för en betydligt större del. En möjlig förklaring till skillnaden mellan skattningarna av fel orsakade av Försäkringskassan är att KUT-delegationens skattning troligen inkluderade fel kopplade till bedömningsutrymme i handläggningen. KUT-delegationens skattning bygger också på expert elicitation, medan nuvarande skattning är baserad på empiriska metoder. Vi bedömer därför att nuvarande skattning av fel orsakade av

⁹ SOU 2019:59. Rapport 4: Läckaget i välfärdssystemen, del 1. Omfattningsstudier och bedömningar av felaktiga utbetalningar från vissa välfärdssystem, sid. 177.

Försäkringskassan är säkrare. Detsamma gäller för fel orsakade av enskild, där nuvarande skattning bygger på empiriska metoder istället för expert elicitation.

Kvalitetsdeklaration

Samtliga skattningar baseras på empirisk metod, vilket är en styrka. Emellertid finns en stor variation i skattningarnas säkerhet mellan de olika metoder som har använts. Vissa risker har skattats direkt, medan andra risker har räknats upp med hjälp av dessa direkta skattningar. Det medför en dubbel osäkerhet för de risker som räknas upp med hjälp av andra skattningar.

Samtliga fel orsakade av Försäkringskassan har skattats genom direkta kontroller baserade på slumpmässiga urval. Givet att kontrollerna fångar alla väsentliga risker är denna skattning relativt säker.

Polisanmälningar ligger till grund för samtliga skattningar av omfattningen av avsiktliga fel orsakade av enskild. Detta leder troligen till en underskattning av omfattningen.

Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan

Metod

Vi utgick från två huvudsakliga datakällor för att skatta omfattningen av fel orsakade av Försäkringskassan: upptäckta felaktiga utbetalningar (beslutade återkrav¹⁰ under 2021) och skattningar baserade på slumpmässiga kontroller av ärenden efter utbetalning som hade genomförts under 2021.

De slumpmässiga urvalen inkluderade manuellt handlagda ärenden, såsom nyansökningar och ärenden där det utbetalade beloppet har ändrats mellan två månader. Generellt kontrolleras flera olika typer av fel som kan uppstå i handläggningen, såsom felaktig registrering, felaktig beräkning och felaktigheter som kan uppstå vid verkställandet av en utbetalning, som dubbelutbetalning eller utbetalning till fel konto. Däremot verkar denna design ha svårt att upptäcka felaktiga utbetalningar som sker på grund av att Försäkringskassan missar en impuls, det vill säga att Försäkringskassan inte i tid omhändertar information om att ett förhållande har ändrats. Detta blir tydligt när man jämför de upptäckta felaktiga utbetalningarna på grund av bristande impulshantering med skattningarna som baseras på de slumpmässiga kontrollerna. De upptäckta felaktiga utbetalningarna är fler till antalet och står för ett högre belopp. Därför har vi lyft ut skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan på grund av bristande impulshantering och utgår från (1) kompletterande studier av bristande impulshantering genom slumpmässiga urval (endast inom sjukpenning, föräldrapenning) eller (2) upptäckta felaktiga utbetalningar, som sedan räknas upp.

För att bestämma vilken av de två datakällorna, upptäckta felaktiga utbetalningar eller skattningar baserade på slumpmässiga kontroller, som skulle utgöra grunden för skattningen inom varje förmån jämfördes (1) summan av det totala skattade beloppet baserat på data från de slumpmässiga kontrollerna och beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna kopplade till bristande impulshantering (eller i förekommande fall där det fanns en skattning baserat på slumpmässiga urval) med (2) summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Skattningen baserad på slumpmässig kontroll valdes om det totala skattade beloppet, plus impulshantering kopplad till upptäckta felaktiga utbetalningar, var större än summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna (inklusive bristande impulshantering). De upptäckta

¹⁰ Inkluderar samtliga upptäckta felaktiga utbetalningar som avslutats under 2021, även de som omfattas av beloppsgränsen på 2 000 kronor för återkravsutredning.

felaktiga utbetalningarna valdes om summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna var större än skattningen plus det upptäckta beloppet för bristande impulshantering.

Dock är de upptäckta felaktiga utbetalningarna sannolikt en underskattning av beloppet som betalats ut felaktigt på grund av fel orsakade av Försäkringskassan. Vissa fel upptäcks troligen inte i ordinarie handläggning i den utsträckning som de förekommer. Därför togs en uppräkningsfaktor fram för de fall där de upptäckta felaktiga utbetalningarna utgjorde grunden för skattningen, antingen för förmånen som helhet eller för fel orsakade av bristande impulshantering.

För att ta fram denna uppräkningsfaktor valde vi de tre förmånerna sjukpenning, aktivitetsstöd och föräldrapenning, där grunden för den totala skattningen baseras på slumpmässiga kontroller.¹¹ Bristande impulshantering exkluderades i dessa beräkningar. För att ta fram faktorn som de andra förmånernas totalbelopp och beloppet för bristande impulshantering räknas upp med användes det skattade beloppet baserat på de slumpmässiga kontrollerna genom beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna och medelvärdet av dessa tre förmånens kvoter beräknades. Uppräkningsfaktorn var 1,44 (aktivitetsstöd 1,41; föräldrapenning 1,53; sjukpenning 1,38). Denna uppräkningsfaktor användes för att beräkna omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan. För att skapa ett osäkerhetsintervall för dessa skattningar användes intervallet $\pm 0,1$. Detta intervall täcker in de tre separata kvoterna som användes för att skapa uppräkningsfaktorn.

Inom de förmåner där skattningarna helt har baserats på upptäckta felaktiga utbetalningar har beloppet räknats upp med 1,44. Inom förmånerna där skattningarna baseras på slumpmässiga kontroller har endast bristande impulshantering (utifrån upptäckta felaktiga utbetalningar) räknats upp med 1,44. Undantagen är sjukpenning och föräldrapenning, där kompletterade granskningar av slumpmässiga urval användes för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar som beror på bristande impulshantering.

Utifrån beskrivningen ovan användes skattningar baserade på slumpmässiga urval för att skatta felaktiga utbetalningar inom sjukpenning orsakade av Försäkringskassan.

Kategorisering av fel upptäckta i slumpmässiga kontroller

Felen som upptäcktes i de slumpmässiga kontrollerna kategoriserades i enlighet med den orsaksindelning som KUT-delegationen tog fram genom Forum för omfattningsstudier.

¹¹ Dessa förmåner bedömdes som rimliga att basera uppräkningsfaktorn på, eftersom en jämförelse av skattningarna med återkravsstatistiken visade att skattningarna verkade fånga felen i återkravsstatistiken relativt väl.

- *Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut*

Inkluderar fel som orsakas av att myndigheten har fattat beslut baserat på otillräckliga uppgifter. Det innebär att det vid beslutstillfället saknades tillräckliga underlag som visade att den sökande uppfyllde villkoren för att ha rätt till ersättning.

- *Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut*

Omfattar situationer där den sökande har lämnat tillräckliga och korrekta uppgifter, men myndigheten fattar ett felaktigt beslut som leder till att för mycket ersättning betalas ut.

- *Utbetalning fel, trots rätt beslut*

Myndigheten har fattat ett korrekt beslut men utbetalningen har blivit felaktig. Omfattar felregistreringar då utbetalningen ska verkställas, felberäkningar och felregistreringar i övrigt samt missad samordning mellan ersättningar.

- *Ändrade förhållanden ej omhändertagna*

Myndigheten har inte omhändertagit information om ändrade förhållanden. Denna kategori handlar därmed om bristande impulshantering, där impulsen (informationen om exempelvis ändrade förhållanden) antingen kan komma från en extern part såsom den sökande eller en annan myndighet, alternativt från en annan del inom myndigheten.

- *Förskottsfel*

Gäller endast förmåner där ersättning betalas ut i förskott och initialt var korrekt, men fel uppstår och upptäcks efter att utbetalningen skett.

Kategorisering av fel för upptäckta felaktiga utbetalningar

Försäkringskassan gör statistik över upptäckta felaktiga utbetalningar och felen klassificeras utifrån vem som har orsakat felet (Försäkringskassan, enskild eller annan aktör) samt vad felet berodde på. Kategorierna kan skilja sig åt mellan förmåner och därför kodades de om till enhetliga kategorier. Därefter matchades dessa kategorier till felindelningen som användes för att kategorisera felen som upptäcktes i de slumpmässiga kontrollerna (se ovan). Till viss del är matchningen ofullständig; det saknas motsvarighet i återkravsstatistiken för "Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut". Vissa felkategorier i återkravsstatistiken kan omfatta mer än en felkategori i felindelningen som redovisas ovan, därför bör man se fördelningen av de olika felen orsakade av Försäkringskassan som endast baserats på statistik över upptäckta felaktiga utbetalningar som en grov skattning.

Felaktiga utbetalningar som berodde på dubbelutbetalning eller att brytdatum för utbetalningen hade passerat klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”. Missad samordning klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”. Kategorierna *tillämpat regelverket felaktigt, felaktig sjukpenninggrundande inkomst (SGI)* och *felaktig försäkringstillhörighet (FTH)* klassificerades som ”Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut”.¹² Missad impuls klassificerades som ”Ändrade förhållanden ej omhändertagna”. Olika typer av felberäkningar och felregistreringar klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”.

Osäkerhetsintervall

På grund av att punktskattningen av omfattningen av fel orsakade av Försäkringskassan (förutom inom föräldrapenning och sjukpenning) i flera fall består av både en skattning baserad på ett slumpmässigt urval av ärenden samt en uppräkningsfaktor av upptäckta felaktiga utbetalningar på grund av bristande impulshantering (”Ändrade förhållanden ej omhändertagna”) kan inte konfidensintervall beräknas. Därför beräknas en form av osäkerhetsintervall, där utgångspunkten är ett profile-likelihood-intervall som har beräknats för felet baserade på slumpmässiga urval. För de förmåner där skattningar var baserade på slumpmässiga urval adderades även en skattning av bristande impulshantering baserad på upptäckta felaktiga utbetalningar. Denna summa räknades upp med en uppräkningsfaktor (se ovan). Till profile-likelihood-intervallens undre gräns adderas de upptäckta felaktiga utbetalningar kopplade till bristande impulshantering med uppräkningsfaktorn 1,34. Till punktskattningen adderas upptäckta felaktiga utbetalningar med uppräkningsfaktorn 1,44. Till den övre gränsen används 1,54 som uppräkningsfaktor.

För en del förmåner¹³ har enbart upptäckta felaktiga utbetalningar använts för att beräkna ett intervall. I dessa fall har intervallet tagits fram genom att multiplicera de tre uppräkningsfaktorerna 1,34, 1,44 och 1,54 med summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

För föräldrapenning och sjukpenning gjordes istället slumpmässiga urval för att mäta de felaktiga utbetalningarna som går ut genom bristande impulshantering. För att studera bristande impulshantering inom sjukpenning drogs flera urval: (1) impuls om att personen är inskriven i ett arbetsmarknadspolitiskt program, (2) impuls om barns födsel, (3) åtgärdsimpulser från Skatteverket, (4) åtgärdsimpulser från Centrala studiestödsnämnden, (5) åtgärdsimpulser från Pensionsmyndigheten, (6) ändrad omfattning av sjukpenning. Urvalet av ärenden låg till grund för aktgranskningar där granskarna gick igenom varje ärende för att se om Försäkringskassan hade orsakat felaktiga utbetalningar genom att inte

¹² Notera att felaktig SGI och felaktig FTH i Försäkringskassans statistik inkluderar flera fel orsakade av Försäkringskassan, såsom missad impuls, felaktig tillämpning av regelverket eller registreringsfel som påverkar SGI eller FTH.

¹³ Bostadstillägg, arbetsskadelivränta, sjukersättning, bostadsbidrag, barnbidrag, underhållsstöd, assistansersättning och aktivitetsersättning.

omhändert informationen i tid. Totalt granskades 1 308 ärenden, där 688 ärenden bedömdes vara relevanta. För att beräkna konfidensintervall baserat på dessa urval beräknades ytterligare ett profile-likelihood-intervall. För att beräkna osäkerhetsintervallet för den totala skattningen, det vill säga för skattningen av bristande impulshantering samt för skattningen av övriga fel orsakade av Försäkringskassan, adderades de två profile-likelihood-intervallen. Detta tillvägagångssätt genererar konservativa intervallskattningar.

Resultat

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 107 miljoner kronor (se Tabell 2). Merparten av felen orsakas av att ändrade förhållanden inte har omhändertagits (bristande impulshantering), att utbetalningen har blivit fel, trots rätt beslut, samt att det inte finns tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut (se Tabell 3).

Tabell 2 Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	107	76	144

Tabell 3 Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	20
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	9
Utbetalning fel, trots rätt beslut	31
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	37
Förskottsfel	0
Bristande samordning	3

Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild

Sammanställning av samtliga risker samt totalskattning

I Tabell 4 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 4 Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Arbete trots förmån	17	882	679	992	61
Anställningsförhållanden	31	609	454	705	3
Inkomstuppgifter	78	195	145	225	53
Sjukdom, arbetsförmåga	87	106	79	122	61
Vistelse eller bosättning utomlands	29	86	43	130	29
Omfattning	100	58	43	67	69
Övriga risker	62	56	42	65	9
Studerar	0	51	38	59	22
Arbetstid, arbetsuppgifter	100	47	35	54	18
Har fött barn under tid med ersättning	0	39	29	46	0
Bisyssla	20	28	21	32	31
Totalt	35	2 158	1 608	2 498	38

I följande avsnitt redovisas metod och resultat för varje skattning av risker som presenterats i tabellen ovan.

Arbete trots förmån

I detta avsnitt redovisas metod och resultat för skattningarna av omfattningen av felaktiga utbetalningar för risken att den enskilde arbetar under samma tid som den uppbär sjukpenning (arbete trots förmån).

Metod

För att skatta de felaktiga utbetalningar inom sjukpenning har data från Skatteverkets arbetsgivardeklarationer använts. Dessa uppgifter har samkörts med Försäkringskassans sjukpenningdata, för att se om en person

har fått ersättning från en arbetsgivare¹⁴ samtidigt som den har fått sjukpenning. Tidsperioden som har studerats är 2021.

Även när en person har full sjukpenning kan den ändå få ersättning från sin arbetsgivare. Det kan till exempel vara retroaktiva ersättningar i form av bland annat traktamente. Inom vissa anställningsformer betalas lönen ut efterkommande månad. Retroaktiva utbetalningar ser ut att förekomma förhållandevis ofta under mottagarnas första sjukskrivningsmånad. För att ta hänsyn till detta har de skattade felaktiga utbetalningarna under första månaden multiplicerats med faktorn 0,247 för att på så sätt motsvara samma nivå som de skattade felaktiga utbetalningarna i månad 2 och 3.

De flesta har också rätt till sjuklön. Under de första tre månaderna har man rätt till att fylla upp sin ersättning till totalt 90 procent av sin ordinarie lön, för den del som inte täcks av sjukpenning. I beräkningen antas att alla har rätt till sjuklön under de första tre månaderna.

$$\text{Sjuklön} = \text{Maxlön} * 0,90 - \text{Sjukpenning}$$

För personer som jobbar statligt gäller samma regler för rätten till sjuklön under resten av sjukpenningperioden. Om man jobbar i region eller kommun har man rätt till ungefär 77 procent av sin lön minus åtta prisbasbelopp, räknat på månadsnivå. Åtta prisbasbelopp inkomsttaket (för 2021) för vilket Försäkringskassan betalar ut sjukpenning. Sjuklönen täcker således inkomster över detta inkomsttak. Arbetar man privat har man inte rätt till sjuklön från sin arbetsgivare efter dag 90, däremot kan man få ersättning från försäkringsbolag om man till exempel har kollektivavtal.

$$\text{Sjuklön}_{\text{Region/Kommun}} = \left(\text{Maxlön} - \left(\frac{8 * PBB}{12} \right) \right) * 0,77$$

För att avgöra vilka personer som tillhör dessa grupper har återigen arbetsgivardeklarationerna används. Från dessa kan man hämta vilken SNI-kod ett företag tillhör. SNI står för svensk näringsgrensindelning och har 21 avdelningsnivåer. Personer som främst jobbar hos arbetsgivare med kod O (Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring) eller U (Verksamhet vid internationella organisationer, utländska ambassader o.d.) räknas som statliga. Till region och kommun räknas koderna P (Utbildning) och Q (Vård och omsorg; sociala tjänster). Övriga räknas som privata arbetsgivare.

För personer som inte haft någon månad med full lön från sin arbetsgivare har en potentiell maxlön skattats som deras högsta sjukpenning dividerat

¹⁴ Ersättning från arbetsgivare avser därmed endast inkomster som har deklarerats till Skatteverket.

med 0,76. Detta eftersom sjukpenningen beräknas som 76 procent av lönen upp till ett maxtak.

När eventuell sjuklön räknats bort betraktas övrig ersättning från arbetsgivaren som lön för den månaden. Denna summa jämförs med personens högsta månadslön för att se hur stor andel av sin maxlön man tjänat. Den andelen multipliceras med hur mycket sjukpenning personen fått under en månad för att göra en grundskattning av hur mycket sjukpenning som är felaktigt utbetald.

$$Grund = \frac{Lön - Sjuklön}{Maxlön} * Sjukpenning$$

För den slutliga punktskattningen och även för att räkna fram ett osäkerhetsintervall görs tre justeringar i formeln. För den troligaste skattningen (punktskattningen) betraktas all sjukpenning som felaktigt utbetald om en person tjänat mer än två tredjedelar av sin maxlön (67 procent) under den månaden. Under den nivån används formeln ovan.

$$Troligt = \begin{cases} Grund, om \frac{\text{Överlön}^{15}}{Maxlön} < 0,67 \\ Annars all sjukpenning \end{cases}$$

Som extensiv skattning (övre intervall) räknas all sjukpenning som felaktigt utbetald om man tjänat minst 50 procent av sin maxlön under en månad. För den försiktiga skattningen (nedre intervall) så finns ingen övre gräns, det vill säga att all sjukpenning räknas relativt utifrån överlönen. Däremot finns en nedre gräns. Om en person tjänat max 20 procent av sin maxlön så nollas den felaktiga utbetalningen. Gränsen har satts för att ta hänsyn till osäkerheten i data då en person kan få lön från arbetsgivaren utan att den har arbetat.

$$Försiktigt = \begin{cases} Grund, om \frac{\text{Överlön}}{Maxlön} > 0,20 \\ Annars ingen sjukpenning \end{cases}$$

Avsiktliga fel

För att skatta omfattningen av avsiktliga fel byggdes en modell baserad på data som hade samlats in med hjälp av en aktgranskning av upptäckta felaktiga utbetalningar. Genom att passa modellen på upptäckta felaktiga utbetalningar kunde avsiktliga fel skattas för personer med lön och sjukpenning.

¹⁵ Överlön är lön minus sjuklön.

En logistisk regressionsmodell användes för att predicera avsiktliga fel. Träningsdata var återkravsbeslut under 2021 inom sjukpenning som handlade om arbete trots förmån. Modellen inkluderade variabler som också fanns tillgängliga för data med månadsuppgifter. De variabler som användes var felaktigt utbetalt belopp under ett år¹⁶, antal felaktiga utbetalningar under ett år¹⁷, beloppet för en månadsutbetalning¹⁸, ålder och kön. Utfallet var fall där polisanmälan skett som mått på avsiktliga fel, samt fall där ärendet inte hade varit föremål för kontrollutredning som mått på oavsiktliga fel. Det innebär att vi exkluderade de fall där ärendet var föremål för kontrollutredning, men ingen polisanmälan hade gjorts. Dessa ärenden exkluderades för att skapa tydligare utfall för avsiktliga och oavsiktliga fel.

Modellen användes sedan för att klassificera felaktiga utbetalningarna till individerna med lön och sjukpenning som avsiktliga eller oavsiktliga.

Resultat

Skattningen av det felaktigt utbetalda beloppet på grund av arbete trots förmån presenteras i Tabell 5, tillsammans med andelen fel vid ansökan och andel avsiktliga fel.

Tabell 5 **Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel**

	Vid ansökan (%) *	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%)
Arbete trots förmån	17	882	679	992	61

* Andel fel som skett vid ansökan har skattats med hjälp av data från aktgranskningen av återkravsbeslut inom sjukpenning där felet handlar om arbete trots förmån.

Punktskattningen är att 882 miljoner kronor betalas ut felaktigt inom sjukpenning på grund av arbete trots förmån. Det motsvarar 2,6 procent av de totala försäkringsutgifterna, som var 34,3 miljarder kronor 2021 (exklusive ersättning för karensavdrag). Osäkerhetsintervallet rör sig mellan 679 till 992 miljoner kronor (2,0 till 2,9 procent av totalen).

De avsiktliga felen skattas till 540 miljoner, vilket motsvarar 61 procent av beloppet för de felaktiga utbetalningarna på grund av arbete trots förmån.

¹⁶ Om fler än 12 felaktiga utbetalningar har skett har beloppet räknats om till ett årsbelopp genom att ta det genomsnittliga beloppet som betalats ut felaktigt per månad gånger 12.

¹⁷ Om fler än 12 felaktiga utbetalningar har skett har antalet satts till 12.

¹⁸ I de fall data fanns tillgänglig valdes en månad i perioden för den eller de felaktiga utbetalningar som skett. I vissa fall valdes en närliggande månad om information saknades för perioden som den eller de felaktiga utbetalningarna hade skett.

Avgränsningar

Vissa avgränsningar har varit nödvändiga att göra i denna analys. Enbart de personer som har haft full omfattning av sjukpenning under en hel månad ingår i analysen, eftersom data från Skatteverkets arbetsgivardeklarationer är på månadsnivå. När en person har fått sjukpenning under en del av en månad eller i delvis omfattning blir det för inexakt att jämföra mot arbetsgivardeklarationerna på månadsnivå. I vår slutliga analys, när vi rensat bort deltidare och ersättning som gått ut för del av månad, ingick drygt 230 000 personer i analysen. Dessa hade totalt strax över 1 miljoner hela sjukskrivningsmånader.

Sjukskrivningens första 14 dagar ingår inte i analysen. Under den perioden betalas endast sjuklön från arbetsgivaren för den som har en tillsvidareanställning. Under covid-19 pandemin infördes ersättning för karensavdrag för första dagen i en sjukperiod; den första dagen har exkluderats från beräkningarna.

Personer som haft sin högsta lön under en månad när de också haft sjukpenning och samtidigt slår i taket för ersättningen har exkluderats. Detta för att det inte är möjligt att på ett säkert sätt skatta deras egentliga maxlön.

När alla exkluderingar är gjorda återstår 19 av de 34 miljarder kronor som betalades ut i sjukpenning under 2021 (exklusive ersättning för karensavdrag). Den allra största delen av bortfallet består av personer som antingen hade deltidssjukskrivning eller som hade heltidsjukskrivning under en del av en månad. För att kunna skatta de felaktiga utbetalningarna för all sjukpenning antas att de personer som exkluderats i analysen har lika stor andel fel som övriga. Detta gäller både det totala felet samt för avsiktliga fel.

Skattningens tillförlitlighet

Skattningen av arbete trots förmån bygger på datamatchning. Den bygger därför på flera antaganden om det har skett en felaktig utbetalning och hur stor den är. Det är svårt att avgöra hur tillförlitlig skattningen är utan direkta kontroller av om personen har arbetat eller inte. Dock anser Försäkringskassan att skattningen är betydligt säkrare än KUT-delegationens skattning som baserades på expert elicitation.

Vistelse eller bosättning utomlands

Risken handlar om att en person som uppbär sjukpenning otillåtet vistas eller flyttar utomlands utan att meddela detta.

Metod

Aktgranskning

På grund av att Försäkringskassans återkravsstatistik för fel orsakade av enskild inte innehåller tillräckligt detaljerad information om vad den felaktiga utbetalningen beror på, hur många felaktiga utbetalningar som

skett eller under vilken tidsperiod de felaktiga utbetalningarna skedde genomfördes aktgranskningar av ett stort antal ärenden inom flertalet förmåner.¹⁹ Baserat på dessa urval beräknades fördelningen av när felet inträffade (vid ansökan eller under tid med ersättning), fördelningen av de olika felorsakerna samt ett justerat²⁰ belopp för de upptäckta felaktiga utbetalningarna utifrån att de maximalt skett under ett års tid. Andelen avsiktliga fel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Både fördelningen av när felet inträffade och andelen avsiktliga fel baseras därmed på fördelningen hos de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Skattning av vistelse eller bosättning utomlands

För att skatta omfattningen av fel kopplade till vistelse eller bosättning utomlands²¹ används skattningen av omfattningen av felaktiga utbetalningar av barnbidrag till barnfamiljer som vistas eller bosatt sig utomlands. Denna skattning sätts i relation till antal barn som allmänheten har upptäckt och anmält till Försäkringskassan. Allmänheten kan tipsa Försäkringskassan om man misstänker att en privatperson eller ett företag får pengar från Försäkringskassan som de inte har rätt till. Dessa tips, eller så kallade impulser, utreds av Försäkringskassan.

Genom att använda relationen mellan antal barn som allmänheten upptäcker i relation till det skattade antalet barn som befinner sig utomlands (och vars föräldrar uppbär barnbidrag som de inte har rätt till) kan man skatta omfattningen av andra risker, där det endast finns uppgift om antalet felaktiga utbetalningar upptäckta av allmänheten. Om vi utgår från att denna andel, med andra ord allmänhetens detektionsgrad, är densamma för ett liknande fel, kan vi utifrån hur mycket allmänheten upptäcker skatta omfattningen för liknande risker. Felaktig folkbokföring inom Sverige, så som att enskild utelämnar information om sammanboende eller uthyrning när man söker om ersättning som påverkas av boendeförhållandena, är en risk som liknar vistelse eller bosättning utomlands. Risken att en person vistas eller bosätter sig utomlands och uppbär en annan bosättningsbaserad förmån liknar risken för vistelse eller bosättning utomlands inom barnbidraget. Två antaganden som görs är att allmänheten har samma sannolikhet att upptäcka och samma benägenhet att anmäla till Försäkringskassan om en person vistas eller bosätter sig utomlands utan att anmäla detta, oavsett om personen uppbär barnbidrag eller någon annan bosättningsbaserad förmån, eller om det handlar om felaktiga folkbokföringsuppgifter inom Sverige.

¹⁹ Inom sjukpenning bestod det slutliga urvalet av 718 återkravsärenden. Dessa viktades upp till populationsantalet som var 7 459.

²⁰ Felaktiga utbetalningar kan ske under längre tid än ett år. För att inte överskatta beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna har de fall där de felaktiga utbetalningarna pågått under längre tid än ett år justerats ned så att de maximalt har skett under 12 månader.

²¹ Risken handlar om att enskilda vistas utomlands utan medgivande eller att enskilda bor eller flyttar utomlands

Med andra ord antas att relationen mellan de av allmänheten upptäckta felaktiga utbetalningarna och den totala omfattningen av de felaktiga utbetalningarna är lika mellan det fel vi har information om och det fel vi vill beräkna omfattningen för. Det vill säga, vi antar att allmänhetens *detektionsgrad* är densamma för båda felen. Denna metod kan användas både för att beräkna det uppskattade antalet felaktiga utbetalningar och det uppskattade felaktigt utbetalda beloppet. För att skatta det felaktigt utbetalda beloppet krävs även antagandet att det genomsnittliga felaktigt utbetalda beloppet är detsamma för de upptäckta felaktiga utbetalningarna som bland de felaktiga utbetalningarna i stort.

Allmänheten kan upptäcka och anmäla till Försäkringskassan att en barnfamilj befinner sig utomlands. Baserat på ett slumpmässigt urval av återkravsärenden med beslut under 2021 skattades hur många barn som vid anmälan eller under utredningen befann sig utomlands och som hade upptäckts av allmänheten.²² Eftersom det finns eftersläpning i återkravsbesluten valdes de fall där familjen hade varit utomlands under 2020 eller 2021 och som hade upptäckts av allmänheten²³. Det genomsnittliga antalet barn beräknades för dessa personer och multiplicerades med det skattade antalet återkravsbeslut i populationen som handlade om bosättning eller vistelse utomlands.

Uppskattningsvis upptäckte allmänheten att 538 barn befann sig utomlands. Beräknat för år 2021 inom barnbidrag är det skattade antalet barn utomlands 12 223. Allmänheten upptäcker därmed drygt 4 procent av de barn som uppskattningsvis befinner sig utomlands ($538/12\,223 = 0,044$). För att skapa ett osäkerhetsintervall används den lägre skattningen av antalet barn utomlands (baserat på skolornas skattning, 0,3 procent)²⁴, vilket ger att den nedre gränsen av andelen barn som upptäcks av allmänheten är 8,8 procent. För att skapa ett symmetriskt intervall sätts den övre gränsen av osäkerhetsintervallet till 0,9 procent ($0,6+0,3 = 0,9$), vilket ger andelen 2,9 procent av allmänheten upptäckta barn.

Inom sjukpenning användes sannolikheten att allmänheten upptäcker felaktig bosättning inom barnbidrag för att skatta risken för vistelse eller bosättning utomlands. Genom att ta antalet av allmänheten upptäckta fall av felaktiga utbetalningar inom sjukpenning på grund av vistelse eller bosättning utomlands dividerat med 0,044 skattas antalet fall i populationen som handlar om felaktiga utbetalningar på grund av dessa fel. Detta antal multipliceras med den genomsnittliga felaktiga utbetalningen bland

²² En aktgranskning genomfördes av ett slumpmässigt urval av återkravsärenden orsakade av enskilda inom barnbidrag med beslut under 2021. Bland annat samlades information in om vem som hade upptäckt den felaktiga utbetalningen, när de felaktiga utbetalningarna hade skett och hur många de var, samt vad felen handlade om. Det slutliga urvalet bestod av 1 067 ärenden som hade dragits från en population av 4 089 ärenden.

²³ Allmänheten definierades som anonyma och kända uppgiftslämnare.

²⁴ Felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige, PM 2021:1, dnr: FK 2020/000192.

upptäckta felaktiga utbetalningar orsakade av enskild inom denna felkategori.

Resultat

Antalet av allmänheten upptäckta fall var 15, vilket ger en skattning av 341 personer som vistas eller har bosatt sig utomlands (15/0,044; nedre intervall 141 personer, övre intervall 424 personer). Den genomsnittliga felaktiga utbetalningen på grund av vistelse eller bosättning utomlands var 253 682 kronor, justerat för att de upptäckta felaktiga utbetalningarna maximalt skett under ett års tid.

Tabell 6 Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%)
Vistelse eller bosättning utomlands	29	86	43	130	29

Skattningens tillförlitlighet

Skattningen av vistelse eller bosättning utomlands bygger på antaganden om allmänhetens sannolikhet att upptäckta och benägenhet att informera Försäkringskassan. Dessa antaganden är svåra att testa. Dessutom baseras den på skattningen av omfattningen av felaktiga utbetalningar på grund av vistelse eller bosättning utomlands inom barnbidrag. Det medför en ytterligare osäkerhet, eftersom en under- eller överskattning påverkar den beräknade detektionsgraden för allmänheten. Samtidigt har ett relativt stort osäkerhetsintervall beräknats utifrån skattningen av bosättning utomlands inom barnbidrag; förhoppningsvis inkluderar intervallet den sanna omfattningen av vistelse eller bosättning utomlands inom sjukpenning.

Skattning av övriga risker

För de risker som inte var möjliga att direkt skatta genom slumpkontroller, datamatchning eller antaganden om allmänhetens detektionsgrad har en annan metod använts, där skattningen av dessa riskers omfattning görs med hjälp av en så kallad *ankarrisk*.

Metod

Aktgranskning

På grund av att Försäkringskassans återkravsstatistik för fel orsakade av enskild inte innehåller tillräckligt detaljerad information om vad den felaktiga utbetalningen beror på, hur många felaktiga utbetalningar som skett eller under vilken tidsperiod de felaktiga utbetalningarna skedde genomfördes aktgranskningar av ett stort antal ärenden inom flertalet

förmåner.²⁵ Baserat på dessa urval beräknades fördelningen av när felet inträffade (vid ansökan eller under tid med ersättning), fördelningen av de olika felorsakerna samt ett justerat²⁶ belopp för de upptäckta felaktiga utbetalningarna utifrån att de maximalt skett under ett års tid. Andelen avsiktliga fel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Både fördelningen av när felet inträffade och andelen avsiktliga fel baseras därmed på fördelningen hos de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Beräkning av övriga riskers omfattning med hjälp av ankarrisk

Inom de flesta förmåner finns minst en risk som har skattats med hjälp av mer avancerade empiriska metoder, här kallat *ankarrisk* eller *ankarrisker*. Om man antar att de upptäckta felaktiga utbetalningarna speglar fördelningen av risker i populationen kan de övriga riskerna räknas upp utifrån en eller flera sådana ankarrisker.

Beräkningen har genomförts genom att sammanställa fördelningen av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. Det skattade felaktigt utbetalda beloppet för en eller flera ankarrisker divideras med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet som ankarrisken eller ankarriskerna står för. Denna faktor multipliceras med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för de övriga risker som ska skattas. På samma sätt har osäkerhetsintervall skapats för varje risk, utifrån ankarriskens eller ankarriskernas lägre och högre nivåer.

I tabellen nedan illustreras beräkningarna med hjälp av ett enkelt exempel, där det finns en ankarrisk vars skattade omfattning är tre miljoner kronor. Det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för denna risk är en miljon kronor. Omfattningen av risk 1 och risk 2 ska skattas med hjälp av ankarrisken. Det första steget är att dividera den skattade omfattningen av ankarrisken med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet, det vill säga $3\,000\,000/1\,000\,000 = 3$. Därefter multipliceras denna faktor med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för risk 1 och risk 2. Beräkningen av den lägre och högre nivån i osäkerhetsintervallet görs på samma sätt som för punktskattningen av det felaktigt utbetalda beloppet.

²⁵ Inom sjukpenning bestod det slutliga urvalet av 718 återkravsärenden. Dessa viktades upp till populationsantalet som var 7 459.

²⁶ Felaktiga utbetalningar kan ske under längre tid än ett år. För att inte överskatta beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna har de fall där de felaktiga utbetalningarna pågått under längre tid än ett år justerats ned så att de maximalt har skett under 12 månader.

Tabell 7 Exempel på beräkning med ankarrisk

Risk	Upptäckta FUT	Punkt-skattning	Lägre nivå	Högre nivå
Risk (ankarrisk)	1 000 000	3 000 000	2 000 000	4 000 000
Risk 1	100 000	300 000	200 000	400 000
Risk 2	50 000	150 000	100 000	200 000
Totalsumma	1 150 000	3 450 000	2 300 000	4 600 000

För sjukpenning valdes den skattade risken för *arbete trots förmån* samt *vistelse eller bosättning utomlands* som ankarrisk.

Resultat

I Tabell 8 redovisas beräkningen av de övriga riskernas omfattning utifrån ankarrisken. I Tabell 9 redovisas andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som uppstod vid ansökan och andel avsiktliga fel.

Tabell 8 Beräkning av övriga risker utifrån ankarrisk. Upptäckta felaktiga utbetalningar samt skattad omfattning, miljoner kronor

Risk	Upptäckta FUT	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall
Ankarrisk*	42	969	722	1 122
Anställningsförhållanden	26	609	454	705
Inkomststoppgifter	8	195	145	225
Sjukdom, arbetsförmåga	5	106	79	122
Omfattning	3	58	43	67
Övriga risker**	2	56	42	65
Studerar	2	51	38	59
Arbetstid, arbetsuppgifter	2	47	35	54
Har fött barn under tid med ersättning	2	39	29	46
Bisyssla	1	28	21	32

* Uppräkningsfaktorn för punktskattningen är $969/42 = 23,0$; nedre intervall, 17,1; övre intervall, 26,6 (avrundade siffror, för uppräknigen används exakta siffror).

** Övriga risker handlar bland annat om att personen har ansökt om andra ersättningar utöver sjukpenning eller har angett fel anspråksdatum.

Tabell 9 **Fördelning utifrån när felet uppstod och skattning av andel avsiktliga fel**

Risk	Vid ansökan (%)	Avsiktliga (%)
Anställningsförhållanden	31	3
Inkomststoppgifter	78	53
Sjukdom, arbetsförmåga	87	61
Omfattning	100	69
Övriga risker	62	9
Studerar	0	22
Arbets tid, arbetsuppgifter	100	18
Har fött barn under tid med ersättning	0	0
Bisyssla	20	31

Skattningens tillförlitlighet

Denna skattning bygger på antagandet att fördelningen av de olika riskerna speglar fördelningen av riskernas omfattning i populationen. Till exempel, om fler fall kopplade till arbete trots förmån hade funnits bland de upptäckta felaktiga utbetalningarna hade de övriga riskerna inte räknats upp lika mycket. Utifrån tillgängliga data har vi inte identifierat något sätt att testa antagandet.

Bilaga

Profile-likelihood-intervall

För flera skattningar har profile-likelihood-intervall använts. Denna metod genererar intervall som ger bättre täckning för dataset som innehåller en stor mängd 0-värden²⁷. I detta avsnitt presenteras en kortfattad beskrivning av den metod som har använts för att ta fram profile-likelihood-intervallen.

Definiera slumpvariabel Y sådan att $f(y) = p \times f(y; \mu, \sigma^2)$ om $y \neq 0$ och $f(y) = 1 - p$ om $y = 0$. Låt p vara sannolikheten att ett värde (till exempel en felaktig utbetalning) större än noll observeras. Genomgående under omfattningsstudierna antas $f(y; \mu, \sigma^2)$ vara en normalfördelning, där μ är dess medelvärde och σ^2 är dess varians. Låt sedan $T = p\mu$ vara totalpopulationens medelvärde. Låt y_1, \dots, y_n vara ett stickprov från denna population där det finns k värden som är lika med, och således $n - k$ värden som är större än 0. Om p byts ut mot T/μ så kan det visas att maximum-likelihood-skattarna för parametrarna, $\hat{\mu} = \frac{T}{n-k}$, $\hat{T} = Q/n$ och $\hat{\sigma}^2 = \frac{S}{n-1} - \left(\frac{Q}{n-k}\right)^2$, där $Q = \sum_{i \in \{1, \dots, n\}} y_i$ och $S = \sum_{i \in \{1, \dots, n\}} y_i^2$. För ett fixat $T = T_0$ kan det visas att maximum-likelihood-skattaren för σ_0^2 är $\hat{\sigma}_0^2 = (S - 2\mu Q + (n - k)\mu^2)/(n - k)$. Därutöver är maximum-likelihood-skattaren för μ en reell rot, säg $\hat{\mu}_0$, som tillfredsställer ett specifikt tredjegradspolynom.²⁸ För denna fixade T_0 fås nu ration $R(T_0) = \left[\left(1 - \frac{T}{\hat{\mu}_0}\right)^k \left(\frac{T}{\hat{\mu}_0}\right)^{n-k} \times \prod_{i \in \{1, \dots, n-k\}} f(y; \hat{\mu}_0, \hat{\sigma}_0^2)\right] / \left[\left(1 - \frac{\hat{T}}{\hat{\mu}}\right)^k \left(\frac{\hat{T}}{\hat{\mu}}\right)^{n-k} \times \prod_{i \in \{1, \dots, n-k\}} f(y; \hat{\mu}, \hat{\sigma}^2)\right]$. $-2 \log(R(T))$ är asymptotiskt χ^2_1 -tvåfördelad, varigenom ett tvåsidigt konfidensintervall ges utav den delmängd av T för vilken $R(T) > \exp(-\chi^2_{1-\alpha,1}/2)$ håller.

²⁷ Kvanli, Alan H., Yaung Kaung Shen, and Lih Yuan Deng. "Construction of Confidence Intervals for the Mean of a Population Containing Many Zero Values." *Journal of Business & Economic Statistics* 16, no. 3 (1998): 362–68. <https://doi.org/10.2307/1392513>.

²⁸ Se Kvanli, Shen och Deng (1998) för det exakta uttrycket.